

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
ННІ лісового і садово-паркового господарства

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

ландшафтної архітектури та фітодизайну

Олена КОЛЕСНІЧЕНКО

(підпис)

“ _____ ” _____ 20__ р.

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему «Ландшафтно-планувальна організація терапевтичного саду в
м. Виноградів, Закарпатської області»**

Спеціальність _____
206 – Садово-паркове господарство
(код і назва)

Гарант освітньої програми

(науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Олеся ПІХАЛО

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи

(науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Вікторія МІНДЕР

Виконала

(підпис)

Ангеліна ЛЕНДЕЛ

КИЇВ – 2026

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ННІ лісового і садово-паркового господарства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

ландшафтної архітектури

та фітодизайну

д.б.н., професор Олена КОЛЕСНІЧЕНКО

(науковий ступінь, вчене звання) (підпис)

“ ” 20 р.

З А В Д А Н Н Я

на виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи студентці

Лендел Ангеліні Іванівні

Спеціальність 206 – Садово-паркове господарство

(код і назва)

Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи «Ландшафтно-планувальна організація терапевтичного саду в м. Виноградів, Закарпатської області»

затверджена наказом ректора НУБіП України від «21» листопада 2025 р. № 2855 «С».

Термін подання завершеної роботи (проекту) на кафедру _____

(рік, місяць, число)

Вихідні дані до бакалаврської кваліфікаційної роботи: фотофіксація, натурне обстеження території, літературні джерела, інтернет-джерела.

Перелік питань, які потрібно розробити:

- провести аналіз закордонного та вітчизняного досвіду облаштування реабілітаційних просторів;
- виконати передпроектний аналіз об'єкту дослідження;
- розробити функціональне зонування та ландшафтно-планувальну структуру терапевтичного саду;
- сформулювати проектні пропозиції щодо елементів благоустрою та озеленення об'єкту.

Перелік графічних документів (за потреби): опорний план, схема функціонального зонування, схема маршрутів, схема композиційного аналізу та об'ємно-просторової організації території, генеральний план.

Дата видачі завдання «25» листопада 2025 р.

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи

Вікторія МІНДЕР

(підпис)

Завдання прийняла до виконання

Ангеліна ЛЕНДЕЛ

(підпис)

(прізвище та ініціали студента)

РЕФЕРАТ

Бакалаврська кваліфікаційна робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, 3 таблиць, 24 ілюстрацій, 37 використаних джерел інформації та 3 додатків. Обсяг бакалаврської роботи становить 51 сторінку.

Дослідження присвячене актуальним питанням пошуку сучасних підходів щодо формування терапевтичного саду в структурі міського середовища.

Робота виконувалась впродовж 2025-2026 років. Об'єктом дослідження виступає територія ВАТ «Виноградівський завод пластмасових санітарно-технічних виробів» у місті Виноградів, Закарпатської області.

У першому розділі розглянуто тенденцію терапевтичних садів як інструменту екологічно орієнтованої підтримки емоційного стану, зокрема в умовах війни, наведено класифікацію терапевтичних садів.

У другому розділі вивчено місцезрештування та природно-кліматичні умови території досліджуваної ділянки. За результатами натурного обстеження встановлено існуючий баланс ділянки та сучасний стан елементів благоустрою, в тому числі зелених насаджень.

У третьому розділі представлено ландшафтно-планувальні рішення щодо організації території, а саме розроблено функціональне зонування, планувальну структуру та об'ємно-просторову структуру.

У четвертому розділі описано прийняті рішення щодо благоустрою терапевтичного саду, що включають добір архітектурних елементів, малих архітектурних форм, типів дорожньо-стежкових покриттів та асортименту рослин для формування комфортного простору.

Ключові слова: реабілітаційне середовище, садотерапія, функціональне зонування, планувальна структура, об'ємно-просторові рішення, благоустрій, композиція насаджень.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕРАПЕВТИЧНИЙ САД ЯК ЕЛЕМЕНТ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА	8
1.1.Терапевтичне садівництво як інструмент екологічно орієнтованої терапії	8
1.2. Класифікація терапевтичних садів	9
1.3. Садотерапія в умовах війни	12
РОЗДІЛ 2. ПЕРЕДПРОЕКТНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖУВАНОЇ ТЕРИТОРІЇ.....	16
2.1. Місце розташування ділянки	16
2.2. Природно-кліматичні умови району дослідження	18
2.3. Обстеження сучасного стану території	19
РОЗДІЛ 3. ЛАНДШАФТНО-ПРОЕКТНЕ РІШЕННЯ ДІЛЯНКИ ПРОЕКТУВАННЯ	22
3.1. Функціональне зонування території терапевтичного саду.....	22
3.2. Планувальна структура досліджуваної території	24
3.3. Об'ємно-просторове рішення території	26
РОЗДІЛ 4. ПРОЕКТНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО БЛАГОУСТРОЮ ТЕРАПЕВТИЧНОГО САДУ.....	30
4.1. Архітектурні споруди в організації терапевтичного саду	30
4.2. Організація дорожньо-стежкової мережі	32
4.3. Малі архітектурні форми в об'ємно просторовому рішенні	34
4.4. Формування композицій насаджень на досліджуваній ділянці	39
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44
ДОДАТКИ.....	48

ВСТУП

Актуальність теми. Останнім часом в Україні поняття терапевтичний сад набуває все більшої популярності. Соціальний стан та військові конфлікти, урбанізація, глобальні проблеми середовища з кожним роком віддаляють людину від природи. Людина потрапляє в коло стресів, особливо важко людям, які мають певні вади інклюзивності, в даний час це є буденністю.

Науково доведено, що зв'язок з природою є сильним терапевтичним інструментом для реабілітації різного типу людей. Рослини, дерева, квіти можуть допомогти впоратись з цим, щоб людина проживала своє повноцінне життя.

Садотерапія дозволяє швидко побачити людині результати праці над собою, знизити тривоги, стрес, покращити емоційний стан, набутти нових навичок, відновити віру в свої сили, знайти новий сенс життя.

Терапевтичний сад створює атмосферу затишку та безпеки для пацієнтів. Природні та екологічні методи садової терапії мають велику перевагу над іншими видами терапій, що направлені на відновлення та стабілізацію здоров'я населення.

Метою бакалаврської кваліфікаційної роботи є розробка проектних пропозицій щодо організації терапевтичного саду.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати завдання:

- провести аналіз закордонного та вітчизняного досвіду облаштування реабілітаційних просторів;
- виконати передпроектний аналіз об'єкту дослідження;
- розробити функціональне зонування та ландшафтно-планувальну структуру терапевтичного саду;
- сформулювати проектні пропозиції щодо елементів благоустрою та озеленення об'єкту.

Об'єктом дослідження виступає територія ВАТ «Виноградівський завод пластмасових санітарно-технічних виробів» у м. Виноградів, Закарпатської області.

Для виконання кваліфікаційної роботи застосовано загальнонаукові методи досліджень: аналітичні, описові, узагальнення. Натурне обстеження проведено за допомогою вимірювання та спостереження. Графічне та просторове моделювання прийнятих проектних рішень розроблено за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення Realtime Landscaping Architect 2023.

Винесені на захист положення розкривають: обґрунтування необхідності створення терапевтичного саду як об'єкту реабілітаційного середовища для підтримки та терапії психічного, психологічного, фізичного стану населення міста; дослідження вітчизняного та закордонного досвіду у сфері створення терапевтичних садів; передпроектний аналіз території, вивчення природно-кліматичних умов, оцінку існуючого стану об'єкту дослідження; розробка ландшафтно-планувальної організації території, схеми зонування ділянки, розміщення маршрутів руху, об'ємно-просторового рішення; запропоновані елементи благоустрою території та необхідний асортимент рослин для формування композиції насаджень у реабілітаційному середовищі.

Практична значущість бакалаврської кваліфікаційної роботи являє собою проектні пропозиції щодо розробки ландшафтно-планувальної організації терапевтичного саду м.Виноградів Закарпатської області.

Бакалаврська кваліфікаційна робота складається із пояснювальної записки та графічної частини. Основний текст пояснювальної записки викладений на 51 сторінці і містить чотири розділи, 24 ілюстрації, 3 таблиці, 3 додатки. Опрацьовано 37 інформаційних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕРАПЕВТИЧНИЙ САД ЯК ЕЛЕМЕНТ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

1.1. Терапевтичне садівництво як інструмент екологічно орієнтованої терапії

Психологічний вплив природного середовища на здоров'я та благополуччя людей добре задокументований у численних наукових дослідженнях. Зелені простори у міському середовищі, такі як парки та сади, надають мешканцям можливості для відпочинку, спілкування та відновлення психічного здоров'я [1].

Екологічні підходи в психотерапії, такі як терапія на основі природи, визнані ефективними для зменшення симптомів депресії, тривожності та посттравматичного стресового розладу. Включення елементів природи в терапевтичний процес сприяє глибшому емоційному та психологічному зціленню [2].

Терапевтичне садівництво має науково підтверджену ефективність як засіб реабілітації та адаптації для осіб з інвалідністю, включаючи ветеранів війни та осіб з посттравматичним стресовим розладом. Дослідження показують, що ветерани, які брали участь у програмах садівництва, демонстрували покращення в рівні стресу, настрої та загальному психічному здоров'ї [3]. Також терапевтичне садівництво визнано ефективним засобом реабілітації для людей з фізичними та психічними обмеженнями, що сприяє покращенню фізичної активності, соціальної взаємодії та загальної якості життя.

На сьогодні в різних країнах світу використовують різні терміни, що розкривають поняття «терапевтичне садівництво». Так термін «гарденотерапія» найбільше використовується в країнах Європи, в США

більше застосовується термін «терапевтична хортикультура». Термін походить від слова «hortus», що на латині означає «сад», і «cultura», що означає «культура» або «вирощування».

В Україні найбільш вживаний термін «садотерапія» або «терапевтичне садівництво». Сам термін терапія, походить від грецького слова «therapeia», що означає лікування або догляд. На сьогодні терапію садом можна розглядати як один із сучасних видів терапії. Одним із принципів, на якому базується гарденотерапія, є біофільна концепція американського соціобіолога Уілсона, яка передбачає, що людина має вроджену схильність до поєднання з природою і іншими формами життя. Це закладено на генетичному рівні людини.

1.2. Класифікація терапевтичних садів

Класифікація терапевтичних садів може бути здійснена за різними критеріями, наприклад за їх призначенням, характеристиками та цільовою аудиторією. За результатами досліджень і порівняння вітчизняного та іноземного досвіду із створення об'єктів садотерапії [7, 29, 30], можна виділити наступні класифікаційні підходи терапевтичних садів, що представлені в таблиці 1.1.

Психотерапевтичні сади націлені на розв'язання психологічних проблем (депресія, тривожність, страхи, тощо) дають гарний результат з методами психотерапії, такими як когнітивно-поведінкова терапія, психоаналіз, гештальт-терапія, сімейна терапія. Фізіотерапевтичні сади спрямовані на відновлення фізіологічних функцій організму та полегшення болю. Можуть включати в себе майданчики для занять фізкультурою, тренажери, теренкури (лікувальні стежки). Реабілітаційні сади створюються для відновлення фізичних та психоемоційних станів людини. Сади альтернативної терапії передбачаються для проведення занять з йоги, цигун, різних медитацій та практик релаксу.

Таблиця 1.1

Класифікація терапевтичних садів

За призначенням	За цільовою аудиторією	За видами терапії	За місцем розташування
• для реабілітації після травм або хвороби • для осіб з особливими потребами, які сприяють стимуляції сенсорних органів • для зменшення стресу, покращення настрою та працездатності • для профілактики та лікування різних психічних розладів	• для дорослих; • для дітей та молоді • для лікування певних груп людей, таких як ветерани, люди похилого віку, особи з особливими потребами • для внутрішньо переміщених осіб, біженців • для ув'язнених	• психотерапевтичні сади • фізіотерапевтичні сади; • реабілітаційні сади • сади альтернативної терапії	• медичні сади • будинки для людей похилого віку • санаторно-курортні • університетські кампуси • інтернати для дітей з особливими потребами • ботанічні сади • бізнес центри • дахи споруд • фермерські господарства • екопоселення

Одним із цікавих прикладів сучасного медичного саду є Horatio's Garden (рис. 1.1) - це мережа терапевтичних садів, створених спеціально для пацієнтів із травмами хребта та спинного мозку при реабілітаційних центрах Великої Британії.

Основна концепція саду полягає у створенні безпечного, доступного та емоційно комфортного природного середовища, яке стає частиною терапевтичного процесу і спроектовані так, щоб ними могли користуватися люди на колісних кріслах або навіть пацієнти на лікарняних ліжках [7].

Простір сучасного інтегрованого терапевтичного та рекреаційного ландшафту, створеного при бізнес-центрі в районі Лаздінай м. Вільнюс (рис.1.2), поєднує функції офісного середовища, громадського парку та оздоровчої зеленої інфраструктури, орієнтованої відновлення людини в урбанізованому середовищі.

Рис. 1.1. Сад Гораціо при лікарні для хворих з травмами хребта, Англія [28]

Рис. 1.2. Сад у Вільнюсі біля бізнес-центру Business Garden, Литва [29]

Сад на даху спортивної зали у Чикаго є поєднанням терапевтичного, освітнього та екологічного ландшафту в міському середовищі (рис. 1.3). Простір був створений як частина молодіжного центру на території, що тривалий час мала обмежений доступ до зелених зон.

Рис. 1.3. Молодіжний центр Гері Комера, Чикаго [30]

Отже, терапевтичні сади можуть інтегруватися у медичне, соціальне, освітнє, громадське та приватне середовище, забезпечуючи психологічне відновлення, соціальну адаптацію та покращення якості життя різних груп населення.

1.3. Садотерапія в умовах війни

В умовах війни, коли стрес та травматичні події стають частинами повсякденного життя, терапевтичне садівництво може відіграти критичну роль у психологічній підтримці постраждалих. Зокрема, застосування терапевтичного садівництва серед ветеранів та цивільних осіб, які пережили військові конфлікти, демонструє значний терапевтичний потенціал.

У нашій культурі працю на землі чи догляд за садом часто сприймають як щось другорядне, відстале, навіть принизливе. Насправді ж робота на землі, із землею та рослинністю – це не про втечу назад, а про пошуки рівноваги, заземлення і медитативності, це дуже терапевтична річ. Сад не лише краса та користь – це спосіб навести лад у хаосі, укорінити пам'ять про себе чи події, відчувати зв'язок із життям і часом, садівники завжди були у пошані. Садотерапія, яка добре відома у світі, в нас лише починає розвиватись. Це жест відновлення, який варто прийняти і перейняти українцям, вже добряче травмованим російським вторгненням і війною.

Садотерапія – це про сталість у хаосі і пошуки у собі гармонії. Іноді ми вдаємося до такої терапії інтуїтивно. Під час Першої світової солдати вирощували городи просто біля окопів. Те саме відбувається і сьогодні в Україні – і на фронті, і в містах, у терапевтичних групах. Тут вже починають працювати садові терапевти, їх мало, але вони вже є. У Києві, зокрема існують терапевтичні сади, на етапі створення і перша група садотерапії для ветеранів [31].

Тетяна Висоцька, телеведуча та одна із засновниць першої групи садотерапії для ветеранів, популяризаторка цього методу, переконана, що садотерапія ефективна при хронічному стресі, тривожності, вигоранні, вона дає внутрішнє джерело стійкості. Цей метод спрацьовує і з українськими військовими (рис. 1.4). Командир роти вогневої підтримки 83-го батальйону Володимир з позивним «Ягуар» розповідає про вирощування городу на сході України [31]: «... навесні висіяли насіння, пізніше висадили розсаду... Тут базилік у нас росте. Гострий перець, кукурудза, цибулька, горох».

Рис. 1.4. Фото грядки на передовій [31]

Садотерапія також широко використовується для підтримки ветеранів, особливо тих, хто пережив посттравматичний стресовий розлад та інші психологічні травми. Наприклад, існує терапевтичний сад «Wilmot Gardens» при Університеті Флориди, в якому розроблена окрема програма для ветеранів. Учасники навчаються догляду за рослинами, що сприяє розвитку навичок

самодопомоги та покращенню психічного здоров'я. У США, при медичному центрі у Феніксі, ветеран Стів Гарза створив «Терапевтичний парк посмішок» (рис. 1.5). Там вирощують овочі, квіти, роблять скульптури з відходів, біля стіни пам'яті ветеран розмітив пам'ятні монети: «Кожна монета – від ветерана, якого вже немає серед нас», – каже Гарза [31]. У Великій Британії діяла організація Gardening Leave, що надавала садову терапію військовим із посттравматичним стресовим розладом.

Рис.1.5. Колаж із Саду посмішок у Феніксі [32]

В Україні ж, попри війну, садотерапія досі не визнана офіційним методом. За словами Тетяни Висоцької [31] терапевти зазвичай дуже дивуються, що є і такий спосіб: «Із всього, що я бачу, по реакції психологів і психотерапевтів, це подив. Вони ще досі не враховують фактору землі, циклічності, навіть терапії від занурення рук у землю. Але ця практика – не нова. У Британії, наприклад, 46% населення залучені до садівництва у різних її проявах».

З кожним днем спостереження за ростом, змінами рослини та її розвитком, пошук шляхів для покращення – це і є основа садотерапії. Нехай світ почекає, поки вона росте. Це тривалий, довгий і сповнений нових відкриттів шлях. Дивимось, доглядаємо і шукаємо спільників. То ж навіть

зранена, знівечена і понищена ворогом українська земля лікує і себе, і нас. У цьому воєнному смерчі важливо шукати прихистку у тому, що ми називаємо заземленням. Бути уважним до себе і своїх бажань. Садотерапія потребує наших сил і відроджує наше коріння і нашу тяглість. Недарма навіть родовід ми малюємо у формі дерева [31].

Таким чином, у період війни садотерапія виступає ефективним інструментом психоемоційної реабілітації, сприяючи зниженню рівня стресу, відновленню внутрішньої рівноваги та підтриманню психологічної стійкості населення через взаємодію з природним середовищем.

РОЗДІЛ 2

ПЕРЕДПРОЕКТНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖУВАНОЇ ТЕРИТОРІЇ

2.1. Місце розташування ділянки

Об'єкт дослідження знаходиться за адресою: Закарпатська область, Берегівський район, м. Виноградів, вулиця Лейзмана, 27. Площа складає 5,1 га. Є комунальною власністю та належить Виноградівській міській раді.

Рис. 2.1. Схема розташування території проектування [9]

Територія дослідження розміщується на землях колишнього ВАТ «Виноградівський завод пластмасових санітарно-технічних виробів», що на даний момент не функціонує. Виробництво бере початок своєї роботи ще з 1961 року на базі Виноградівського промкомбінату за Постановою Ради Міністрів УРСР. У 1968 році підприємство закінчило будівництво нового виробничого та адміністративного корпусу. В минулому на території площею 5.1 га були розташовані основний виробничий та адміністративний корпуси, заводський магазин та прохідна. При цьому, більше половини виділеної

підприємству у постійне користування земельної ділянки на сьогодні не є під забудовою [15].

Оскільки досліджувана ділянка знаходиться в 500 м від центру міста, відповідно основна соціальна та комерційна інфраструктури, зокрема магазини, супермаркети, заклади обслуговування та дозвілля, перебуває в пішохідній доступності. З північної сторони в 100 м знаходиться Виноградівське відділення КРУ «Обласний центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю» (рис. 2.2), який з 01.01.2023 року відновив роботу по наданню реабілітаційних послуг особам з інвалідністю, що проживають на території Закарпатської області.

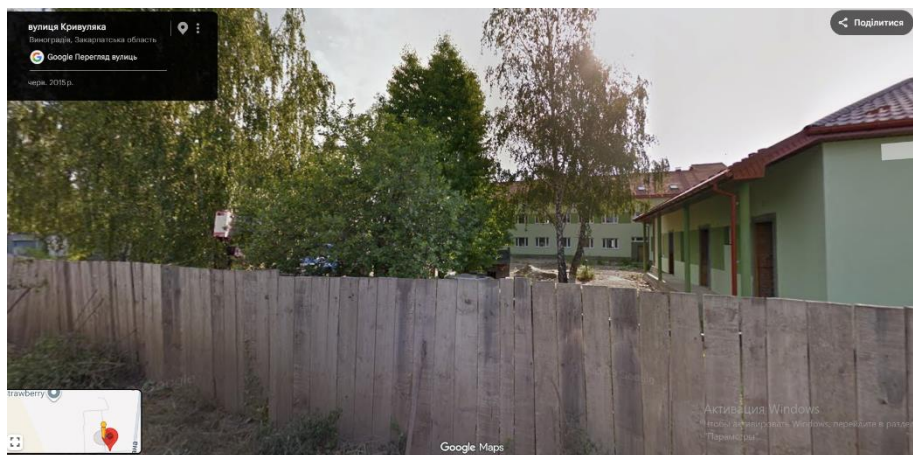

Рис. 2.2. Реабілітаційний центр, м.Виноградів [4]

Відділення знаходиться за адресою: м. Виноградів, вул. Павла Кривуляка, 5 (колишній хоспіс). Згідно Постанови КМУ від 19.01.2022 року № 31 «Про затвердження Порядку здійснення реабілітаційних заходів» та наказу Мінсоцполітики від 24.06.2022 №186 «Про затвердження форм документів щодо надання комплексних реабілітаційних (абілітаційних) послуг», послуги надаються особам з інвалідністю, які отримали інвалідність внаслідок мозкових інсультів, травм, захворювань центральної нервової системи, ортопедичних захворювань [8]. Отже, враховуючи специфіку діяльності реабілітаційного відділення, проектні пропозиції щодо влаштування терапевтичного саду мають бути спрямовані на створення безбар'єрного,

безпечного та функціонального середовища. Особливу увагу доцільно приділити організації доступних маршрутів пересування, зон для відпочинку й соціальної взаємодії, а також використанню рослинних композицій і самотерапевтичних елементів, що сприятимуть фізичній, психологічній та сенсорній реабілітації відвідувачів.

2.2. Природно-кліматичні умови району досліджень

Місто Виноградів розташоване в південній частині Закарпатської області, під внутрішнім вулканічним поясом Східних Карпат, на Закарпатській низовині, де Тиса поділяє цей пояс на західну і східну частини. Розкинулося праворуч річки Тиси біля підніжжя Чорної гори (570 м над рівнем моря), яка колись, до появи людини, була активним вулканом. Відстань до обласного центру (місто Ужгород) - 108 км, до кордону з Угорщиною - 15 км, з Румунією - 9 км, зі Словаччиною - 80 км, з Польщею - 110 км.

За кліматичною класифікацією Кеппена-Гейгера клімат міста є помірним, морським. Середня температура в липні становить 22-25°C, у січні - 3°-4°C. Опадів випадає близько 750 мм на рік, найбільше (бл. 88 мм на місяць) у червні та липні. Зима коротка: починається в середині грудня і триває 2,5-3 місяці. Часто бувають відлиги, сніговий покрив нестійкий і малопотужний [6].

Виноградів вважають краєм сакур та магнолій, проте росте тут і чимало теплолюбних видів дерев та кущів. Науковці кажуть, що це єдине місце в Україні, де збереглися представники понтійської й медитеранської рослинності та комах, тобто тих, що звично бачити в дуже теплому, середземноморському кліматі. Багато переселенців з півдня. Це також унікальне місце, де природно зростає ясен білоцвітний (зустрічається тільки тут), дикий виноград, гінкго білоба, пірамідальний дуб, ковила та інші не менш цінні рослини [5].

2.3. Обстеження сучасного стану території

На сьогоднішній день загалом досліджувана ділянка перебуває в незадовільному стані. У результаті натурного обстеження складено існуючий баланс території, що наведений в таблиці 2.1. Серед елементів будівель і споруд наявна 1 будівля господарського користування розташована при головному вході.

Таблиця 2.1

Існуючий баланс території проектування

№ ПП	Назва території	Площа	
		м ²	%
1	Будівлі та споруди	2142,0	4,2
1	Дороги та доріжки	8990,0	18,5
3	Площі та майданчики	10965,0	21,5
4	Декоративні насадження	28903,0	55,8
	- дерева	8645,0	16,8
	- кущі	5865,0	11,5
	- поросль	14393,0	25,3
Загальна площа		51000,0	100

Досліджувана ділянка, відведена під організацію терапевтичного саду, має три входи. Основний вхід облаштований брамою (рис. 2.3) та знаходиться одразу зі сторони проїзної частини вулиці Лейзмана.

Рис. 2.3. Головний вхід на досліджувану територію (фото автора)

На території наявна дорожня розв'язка, яка складається з головної дороги (рис. 2.4) та ряду додаткових проміжних доріжок, що відгалужуються від неї. Основна проїжджа та пішохідна частина проходить вздовж всієї території, бере початок від головного входу і веде до кінця паралельно головному входу. Серед елементів будівлі головного входу є наявні сходи та перила з обох боків паралельно, що ведуть до входу в будівлю. На сьогоднішній час дана будівля не функціонує та знаходиться в аварійному стані.

Рис. 2.4. Головна дорога досліджуваної ділянки (фото автора)

Територія з боку вулиці Лейзмана має доступ до асфальтної дороги та наявного тротуару (рис. 2.5). Тротуарна частина перебуває в незадовільному стані, порушені бордюри та асфальтна частина. Більша частина вкрита зеленими насадженнями, загалом кущовими видами та молодими сіянцями дерев, що розмножились самосівом.

Рис. 2.5. Тротуарна частина досліджуваної ділянки (фото автора)

Основна частина досліджуваної ділянки з боку вулиці Лейзмана має паркан з металевої сітки, який відділяє територію від інших наявних складських приміщень та будинків.

Стан зелених насаджень на сьогоднішній час теж оцінено як незадовільний, так як раніше ця територія була виробничо-промисловою, багато викидів пару та газу мали негативний вплив на більшість дерев та кущів. За останні роки більша половина рослин загинули, інша самотійно розросталась або самосівом, або за рахунок кореневих паростків. За результатом натурних обстежень було виявлено, що більшість зелених насаджень на території переважають: дуб звичайний (*Quercus robur* L.), гіркокаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum* L.), робінія псевдоакація (*Robinia pseudoacacia* L.).

Унаслідок активного розмноження дерев, покинуті будівлі та складські споруди з часом почали руйнуватися під впливом кореневих систем. У результаті залишилось лише одне приміщення в головного входу, що з одного боку дозволяє почати повну реконструкцію території, а з іншого - на прикладі ділянки можна зробити висновки, що тільки постійний догляд та його підтримка збереже територію від занепаду.

РОЗДІЛ 3

ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНЕ РІШЕННЯ ОБ'ЄКТУ ПРОЕКТУВАННЯ

3.1. Функціональне зонування території терапевтичного саду

Територія ВАТ «Виноградівський завод пластмасових санітарно-технічних виробів», як об'єкт дослідження, на теперішній час представляє собою перспективну територію для облаштування загальнодоступного терапевтичного саду для всіх мешканців міста. Зонування території є стадією проектно-пошукових робіт. Тип зонування визначається формуванням загальної міської системи відпочинку, місцезнаходженням, розмірами території, наявністю існуючих елементів благоустрою та природних елементів.

Планувальна структура майбутнього терапевтичного саду повинна включати зони доступні для людей різних груп, а також задовільняти потреби людей з інклюзивністю та наявністю фізичних порушень. На території досліджуваної ділянки запроектовано 6 функціональних зон (рис. 3.1).

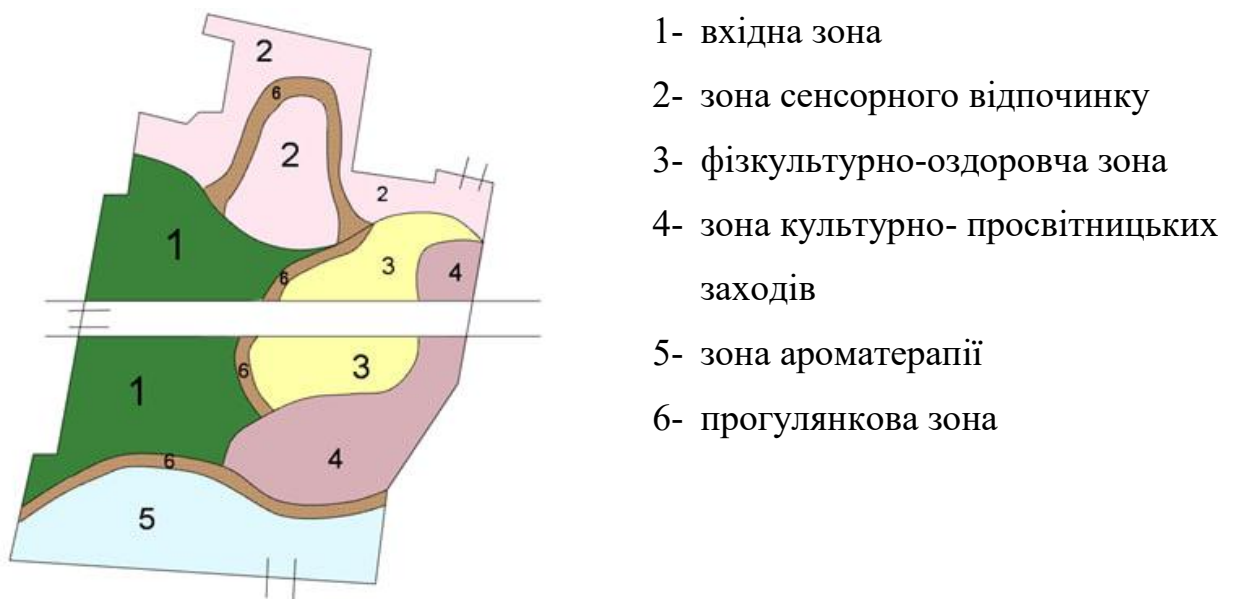

Рис. 3.1. Схема функціонального розподілу території терапевтичного саду (розроблено автором)

Вхідна зона розташована з боку вулиці Лейзмана, де зосереджений головний рух жителів міста та прямий доступ пацієнтів Виноградівського відділення КРУ «Обласний центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю». У вхідній зоні передбачено відкриту простору територію, на якій передбачено лави для короткочасного та довготривалого відпочинку. Для безпеки, включаючи особливість людей, які будуть відвідувати сад, запроектований медичний пункт надання первинної допомоги.

Зона сенсорного відпочинку передбачена для людей із порушеннями нервової та зорової систем. Тут будуть розташовані різні види господарської діяльності: штучні садові грядки, висаджені культури овочів, трав, квітів, компостні ями, криниця з водою для поливу культур. Сенсорний відпочинок передбачає взаємозв'язок між природою та людиною, в той час, коли руки працюють, нервова система знижує рівень стресу та напруги в організмі.

Контакт із природою переводить організм в «режим засвоєння». Це означає, що організм перебуває в стані спокою, і сконцентований на собі та своїх потребах. Протилежний йому «режим опору»: високий темп життя в міських буднях організм сприймає як вороже середовище, тому сконцентований на захисті від можливих загроз [17].

Фізкультурно-оздоровча зона буде оснащена всім необхідним спортивним інвентарем та тренажерами для оздоровчого процесу пацієнтів реабілітаційного центру та жителів міста.

Зона культурно-просвітницьких заходів влаштована для інтелектуального розвитку та проведення освітніх і культурних заходів, для цього в ній буде розміщено читальню, де люди зможуть обмінюватись всіма доступними видами інформації (книги, журнали, газети, електронні девайси). Зона культурно-просвітницьких заходів матиме газонне покриття та значну кількість пуфів, розосереджених по всій її території.

Зона ароматерапії, як практика, що ґрунтується на використанні ароматичних матеріалів, зокрема ефірних олій та інших ароматичних сполук, має на меті покращення психологічного самопочуття. Використовується як

допоміжна терапія або як форма альтернативної медицини, і, як правило, здійснюється шляхом вдихання, а не безпосереднього вживання [14]. У цій зоні передбачається висадження різних видів ароматрав.

Прогулянкова зона включатиме облаштовані пандусами доріжки для вільного пересування. Запроектовано алейні посадки вздовж доріжок, лави короткочасного та довготривалого перебування, смітники, а також кнопки SOS, як елементи ексклюзивності та безпеки для можливості повідомлення екстренних ситуацій або виклику допомоги (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Прототип кнопки виклику в екстренних ситуаціях [18]

Усі зони розташовано раціонально та компактно, щоб відвідувачі могли вільно пересуватись з однієї зони в іншу. Оснащення пандусами, дозволить людям з інвалідністю без допомоги відвідувати запроектований терапевтичний сад.

3.2. Планувальна структура досліджуваної території

На формування планувальної структури безумовний вплив здійснюють перш за все природні фактори, мережа магістральних автодоріг, логічні ув'язки різних елементів включених в композицію. Кожен із вище наведених елементів

виконує свої прямі функції, але їх художнє сприйняття, цінність та вплив на людину можна зміцнити тільки за умови глибоко продуманого узгодження з навколишнім середовищем.

Ландшафтні особливості, функціональне призначення та художній задум безумовно впливають на планувальну організацію території. Функціональне зонування, яке враховує розташування досліджуваної ділянки в середовищі міста, кількість відвідувачів, структуру та розмір ділянки, своєрідність краєвидів, позитивно впливає на ландшафтну композицію та планувальну структуру.

Планувальна структура вирішує просторове розташування та логічний взаємозв'язок основних елементів ландшафтного об'єкту на основі грамотно розробленої дорожньо-стежкової мережі. Садових доріжок на ділянці потрібно якнайбільше – це необхідно для полегшення догляду за садом, поділу зон для різних типів відпочинку.

Досліджувана ділянка запроектованого терапевтичного саду має існуючу головну дорогу, яка простягається уздовж всієї території, та розгалужену систему існуючих додаткових доріг та стежок для вільного доступу в будь яку із запроектованих зон. Ще одним із основних елементів правильної планувальної організації території є врахування розміру доріжок згідно стандартів.

Залежно від кількості відвідувачів та їх руху по території дорожньо-стежкову мережу рекомендовано вдосконалити відповідним чином, що графічно відображено на рисунку 3.3. Головний маршрут на території охоплює всі запроектовані зони терапевтичного саду. Основними елементами на шляху головного маршруту є головний вхід, від якого починається маршрут, та вхідна зона, яка займає більшу частину території.

Прогулянковий маршрут бере початок від головного входу та охоплює всі запроектовані функціональні зони. Другорядні маршрути, які беруть початок із додаткових входів, пролягають до культурно-просвітницької зони та фізкультурно-оздоровчої зони.

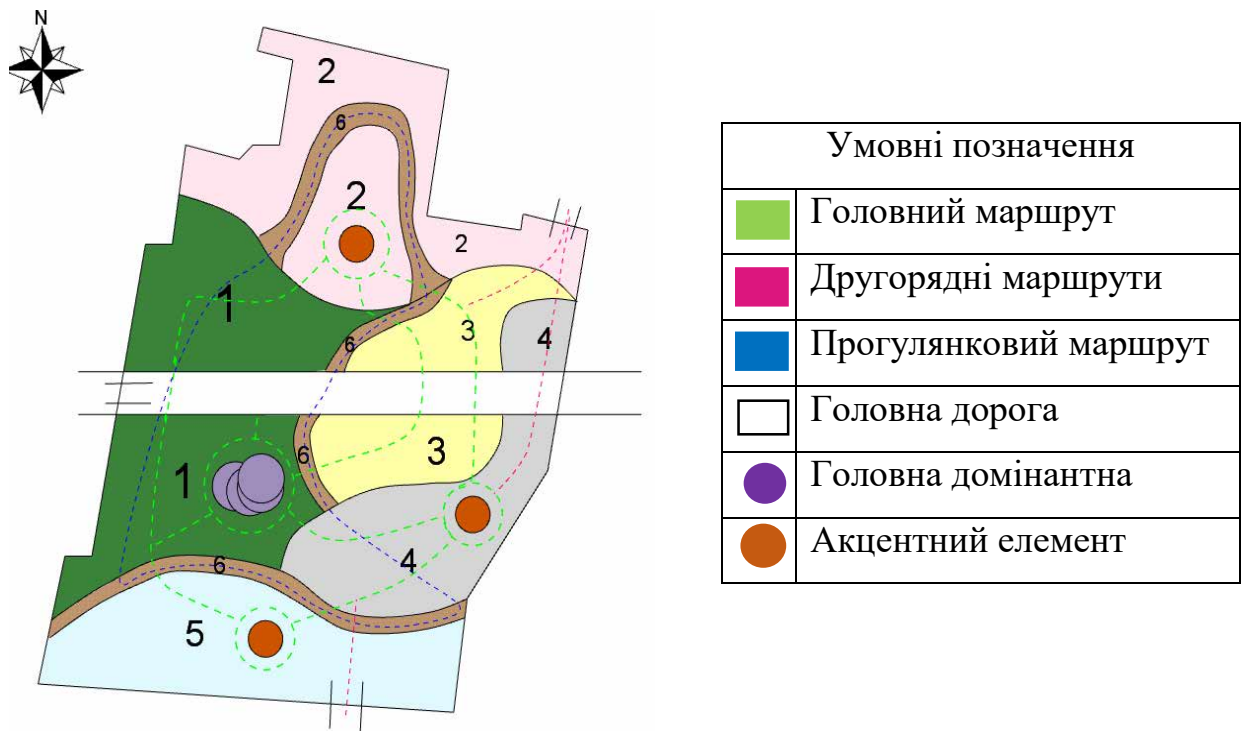

Рис. 3.3. Схема маршрутів руху території (розроблено автором)

Дана дорожньо-стежкова мережа забезпечує доступ до мальовничих краєвидів, декоративних споруд і малих архітектурних форм, які сприяють створенню умов для спокійного, комфортного та доступного відпочинку різних категорій відвідувачів, зокрема маломобільних груп населення.

3.3. Об'ємно-просторове рішення території

При створенні функціональних та естетично привабливих зелених зон у дизайні міського середовища з'являються нові тенденції, що пов'язані з усвідомленням терапевтичного впливу довкілля на людину. З'ясовано значну роль терапевтичного ландшафту у контексті нових завдань, що постали перед дизайном середовища в умовах воєнного часу. У процесі планування терапевтичного міського простору враховуються різноманітні потреби потенційних відвідувачів з метою забезпечення його інклюзивності. Проектування терапевтичних ландшафтів передбачає не тільки врахування

вимог до функціональних та технічних характеристик, а й забезпечення емоційної складової простору [20].

В організації об'ємно-просторового рішення зосереджується увага на розміщенні елементів у природному середовищі, враховуючи співвідношення розмірів відкритих просторів та закритих об'ємів. Для оформлення досліджуваної ділянки використано принцип розподілу за функціональним призначенням відповідно до різних видів активностей: прогулянки, тихий відпочинок, сенсорний спокій, інтелектуальний розвиток та оздоровча терапія.

Поділ території терапевтичних садів за різними функціональними зонами та правильно підібраний асортимент рослин із необхідними елементами дизайну відіграють важливу роль у створенні ефективного простору для оздоровлення. А, отже, включення терапевтичних садів у дану місцевість буде значно сприяти підвищенню якості життя людей та загальному благополуччю суспільства в цілому [20].

Досліджувана ділянка запроектованого терапевтичного саду має різні просторові якості (рис. 3.4), що можуть спонукати до різних психоемоційних станів, а також мати індивідуальний вплив на кожного з відвідувачів.

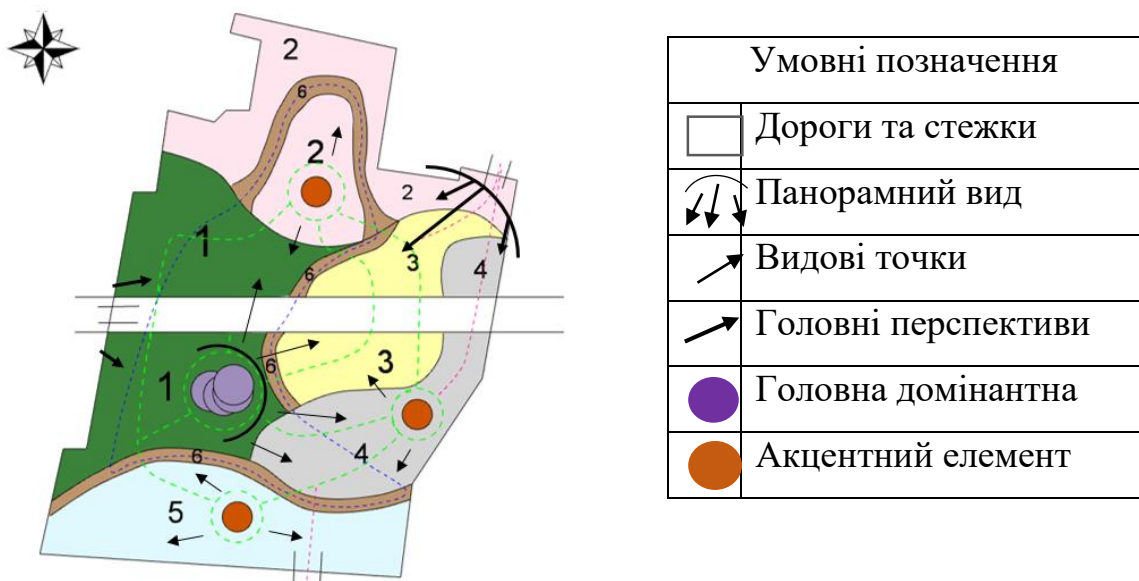

Рис. 3.4. Схема композиційного аналізу та об'ємно-просторової організації території (розроблено автором)

Вхідна зона розташована прямо з головного входу, в ній знаходиться головна домінанта запроектованої території – це дивовижний краєвид, який відкривається під час прогулянки, також тут передбачені лави короткочасного та довготривалого користування, що дає можливість відвідувачам довільний відпочинок без навантажень на емоційний стан. Композиції насаджень із дерев різної величини додадуть ефект відчуття природи та простору серед міського шумного руху. В зоні сенсорного руху відбувається більша активність. Праця із землею, рослинами, грядками створює закриту систему простору, де люди, контактуючи з господарською діяльністю, відчувають домашній затишок та атмосферу. В той же час, відбувається контраст між вхідною та сенсорною зонами - від активної праці до фізичної нерухомості.

Фізкультурно-оздоровча зона стимулює до дії, для цього запроектовано тренажери та спеціальне спортивне обладнання для людей різних груп. Використання помаранчевого кольору для умовних позначень та розмітки території стимулює до сильної енергії, якої не вистачає на сьогоднішній день.

Культурно-просвітницька зона несе в собі в першу чергу інтелектуальну функцію, розвиток мислення, спілкування, пізнавання різної інформації. Запроектовано малу архітектурну форму у вигляді читальні, конструкція якої виконана з деревини. Для такого виду відпочинку передбачено закритість простору читальні. М'яке, тепле освітлення, пуфи по всій території створюють атмосферу комфорту.

Зона ароматерапії зроблена за принципом довгих рядових посадок лікувальних рослин та трав з ароматичною дією. Система відкритого простору створює ефект далекоглядності та безмірного проглядання, коли для людини важливо зупинитись та подивитись навколо на безмежний край краси, де є тільки вона.

Прогулянкова зона охоплює кожну запроектовану зону та передбачає алейні посадки декоративних красиво-квітучих дерев вздовж доріжок, що стимулює до руху та є корисним для пацієнтів. Дивовижним запахом та красою квітування дерев зможуть надихатись, як пацієнти реабілітаційного центру, так

і місцеві жителі. Відкритий простір та загальнодоступність визначені основними критеріями прогулянкової зони.

Важливою складовою в організації об'ємно-просторових рішень є врахування зорового сприйняття простору, що визначається композиційним аналізом території (рис. 3.4) на основі виявлення видових точок, панорамних видів, головних перспектив, домінант та акцентів.

На території запроектованого терапевтичного саду основна перспектива, що знаходиться на рівнині, відкривається з головного входу. Вона має ритм, композиційну єдність та завершення у вигляді головної домінанти, яка є продовженням основної перспективи. Формування огляду головної домінанти передбачено її розміщенням на невеликому пагорбі у вхідній зоні, з якого можна побачити дивовижний краєвид гір у даній місцевості. Композиційно головну домінанту підтримують акцентні видові точки, розташовані у всіх зонах саду. Таким чином, перспектива вважається завершеною. Роль акцентних елементів відіграє читальня в культурно-просвітницькій зоні, грядки в зоні сенсорного відпочинку та клумба з трав в ароматерапевтичній зоні.

РОЗДІЛ 4

ПРОЕКТНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО БЛАГОУСТРОЮ ТЕРАПЕВТИЧНОГО САДУ

4.1. Архітектурні споруди в організації терапевтичного саду

На основі проведеного передпроектного аналізу та прийнятих ландшафтно-планувальних рішень щодо організації терапевтичного саду на ділянці ВАТ «Виноградівського заводу пластмасових санітарно-технічних виробів» розроблено генеральний план (Додаток А). Пропозиції щодо облаштування території основними елементами благоустрою в кількісних співвідношеннях наведено в таблиці 4.1.

Таблиці 4.1

Запроектований баланс території

№ ПП	Назва елементу благоустрою	Площа	
		м ²	%
1	Будівлі та споруди	2142,0	4,2
2	Дороги та доріжки	8990,0	18,5
3	Площі та майданчики	7430,3	17,3
4	Декоративні насадження	30600,0	60,0
	- дерева	10744,3	20,5
	- кущі	5320,0	10,3
	- клумби	1425,3	2,45
	- трав'яні рослини	4215,3	8,5
	- газон	8895,1	18,25
	Загальна площа	51000,0	100

У запроектованому балансі території будівлі та споруди займають 2142,0м² що становить 4,2% загальної площі ділянки. Запроектованим архітектурним елементом на території є медичний пункт, де в разі екстренної ситуації людині можуть надати швидку невідкладну допомогу, для

влаштування терапевтичного саду де знаходяться люди з різними вадами це коректе рішення благоустрою території.

Для посилення композиційної виразності головний вхід на територію терапевтичного саду акцентовано вхідною аркою (рис. 4.1, а), що являє собою металеву конструкцію з елементами деревини у формі підкови.

а

б

Рис. 4.1. Приклади архітектурного вирішення [41]: а – вхідної арки; б – читальні в культурно-просвітницькій зоні

Спорудою культурно-просвітницької зони є читальня, доступна для всіх категорій відвідувачів (рис. 4.1, б). Оскільки терапевтичний сад розташований на відкритій сонячній території, проєктом передбачено читальню з напіввідкритою конструкцією з деревини та металевого каркаса, яка виконує функцію затінення, підвищуючи комфорт відвідувачів, і водночас слугує композиційним елементом архітектурно-ландшафтного середовища.

Запроектовані архітектурні споруди в організації благоустрою території створюють сприятливі умови з урахуванням їх композиційного значення та естетичних переваг. Їх роль у пейзажі та функціональності глибоко продумана, щоб підкреслити їх колірний та об'ємний контрасти, додати акцентні елементи.

4.2. Організація дорожньо-стежкової мережі

Оскільки влаштування дорожньо-стежкової мережі створює транспортну та пішохідну основу території, без них неможливо досягнути художньої довершеності й цілісності проекту. При будівництві садово-паркових об'єктів, призначених для відпочинку та оздоровлення, використовують природні та штучні матеріали при влаштуванні доріг та стежок.

Створення дорожньо-стежкової мережі є трудомістким процесом, який потребує врахування функціональних, екологічних та естетичних вимог. Конфігурація доріжок, які будуть влаштовані на території, їх правильне розміщення розробляється ще на етапі ландшафтного проектування. Планування дорожньо-стежкової мережі здійснюється з урахуванням рельєфу, перепадом висот на території тощо. Необхідно пам'ятати головну істину, що сад – це динамічний об'єкт, який постійно зазнає перетворень та змін [21].

Важлива роль у ландшафтній композиції відноситься до декоративних характеристик покриття. В художній концепції досліджуваної ділянки рекомендовано використовувати покриття, яке гармонійно поєднується із загальним плануванням будівель, споруд та призначенням саду. На території ділянки запроектовано покриття для існуючих доріг та доріжок з тротуарної плитки – бруківки сірого та світло-сірого кольору 100x200 та 100x100 мм, за схемою «колодязь» (рис. 4.2, а).

Рис. 4.2. Схема вкладання тротуарної плитки (а) [23] та конструктивний розріз шарів (б) [22]

Технологія влаштування плиткового покриття передбачає значні витрати матеріалів і трудових ресурсів. Конструктивне вирішення покриття, послідовність розташування шарів і застосовані матеріали наведено на рисунку 4.2, б. Дотримання технологічних вимог під час укладання плитки забезпечує надійність конструкції, її стійкість до кліматичних впливів, збереження експлуатаційних властивостей та тривалий термін служби.

Першим етапом процесу укладання тротуарної плитки є підготовка проекту, який повинен містити: розміри ділянки заощення; визначення навантаження на поверхню; умови водовідведення (поздовжні та поперечні ухили); тип плитки та її конфігурацію, кольори та кількість, план мощення і спосіб монтажу.

Товщина та вид тротуарної плитки вибирається залежно від навантаження на неї: $h=3$ см та $h=4$ см для пішохідної зони. Далі планується територія, визначаються ухили для відводу води. Площадка, на яку встановлюється бруківка, розрівнюється та ущільнюється вібротрамбовкою, катком. На ущільнений ґрунт засипається щебенева подушка товщиною від 15 см (щебінь фракцією 20-40 мм, розклинюється щебнем фракцією 5-10 мм) та утрамбовується. Поверх щебеню засипається до 3 см відсіву або митого піску. Даний шар вирівнює поверхню та розклинює щебеневу подушку. На підготовлену основу монтується тротуарна плитка, шви між плиткою слід просипати митим піском. Шов (відступ) між сусідніми плитками виконує роль амортизатора, при навантаженні або приморозку плитка рухається (грає) [22].

Для фізкультурно-оздоровчої зони правильно підібране покриття – один із найважливіших критерій. На території даної зони запроектовано гумове двошарове покриття (рис. 4.3).

Тут важливо звертати увагу не тільки на його довговічність та зносостійкість, але також на травмобезпечність, воно допоможе зменшити навантаження на суглоби при виконанні різного виду вправ та забезпечити легке падіння при травмах [23].

Рис. 4.3. Прототип гумового покриття фізкультурно-оздоровчої зони [23]

Проектними пропозиціями передбачено влаштування плиточного покриття для існуючих доріг та доріжок на площі 8990 м² та 5000 м² гумового двошарового покриття.

4.3. Малі архітектурні форми в об'ємно просторовому рішенні саду

Малі архітектурні форми (МАФ) є важливими функціональними та художньо-декоративними елементами для наповнення рекреацій міського середовища. Вони створюють комфортні умови для перебування і проведення часу на вулиці. Це також прекрасний варіант доповнення та декору саду.

У сучасному садово-парковому будівництві, як і в давнину, значне місце відводять МАФ: альтанкам, парковим меблям, басейнам, місткам, вазам, скульптурам, тощо. Можливості малих архітектурних форм надають безліч різноманітних варіантів для створення будь-яких мікроландшафтів, для акцентування окремих видів і пейзажів. Їх потенціал психологічного впливу на людину невичерпний. Сучасний благоустрій став неможливим без малих архітектурних форм [34].

На території досліджуваної ділянки використання малих архітектурних форм є невід'ємною частиною. Так як майбутній запроектований терапевтичний сад призначений для людей різних груп, відповідно архітектурні елементи (лави, пуфи, кнопки виклику екстрених ситуацій, сміттєві баки, перила) встановлено по всій території з урахуванням

особливостей відвідувачів. Згідно п. 9.6.2 ДБН Б.2.2-5:2011. Благоустрій територій [25]: «З метою забезпечення можливості користування територіями загального користування інвалідами з вадами зору малі архітектурні форми треба підбирати яскравих (контрастних) тонів або фарбувати яскравими (контрастними) кольорами».

Територія запроектованого терапевтичного саду розташована недалеко від центру міста та поруч з реабілітаційним центром, де активний автомобільний рух, шум, пил. Рекомендованим проектним рішенням є використання природних матеріалів для комфортного перебування на території саду.

Значну роль в плануванні об'єкту займає інсоляція, це процес потрапляння сонячного випромінювання на поверхню землі, будівлі чи навіть на людську шкіру. У ширшому сенсі інсоляція означає сумарну кількість сонячної енергії, яка надходить на певну площу за певний проміжок часу [27]. Регуляція сонячного світла є важлива в проектуванні дизайну середовища. Сонячні промені знищують більшість хвороботворних збудників, тим самим виконують профілактичну функцію для середовища. Досліджувана ділянка розташована в сонячній стороні міста. Більшість території знаходиться на відкритому просторі, затінком виступають зелені насадження дерев у вхідній, прогулянковій зонах та читальня в культурно-просвітницькій зоні.

Елементи затишку та сприятливих умов на території розташовані в більшості для тихого відпочинку. Лави розміщені біля дерев та алейних посадок, таким чином, що протягом доби на них не потрапляють прямі сонячні промені, як наслідок утворюють комфортне перебування для відвідувачів. Елементи індивідуального розвитку, такі як читальня в культурно-просвітницькій зоні та спортивний інвентар для різних вправ у фізкультурно-оздоровчій зоні в дизайні середовища та його функціонування дадуть можливість відвідувачам з інвалідністю та іншими вадами здоров'я покращувати фізичний стан, набувати різної інформації для інтелектуального розвитку.

При використанні малих архітектурних форм необхідно дотримуватися таких умов [37]:

а) малі форми утилітарного призначення можуть бути використані багаторазово. Вони повинні бути уніфіковані для того, щоб можна було відразу визначити їхнє призначення;

б) малі архітектурні форми декоративного призначення не повинні повторюватися в межах видимості.

Встановлення лав за ДБН Б.2.2-5:2011, п. 9.6.9 [25] передбачають, як правило, на тверді види покриття або фундамент. У зонах відпочинку, лісопарках, дитячих майданчиках лави встановлюють на «м'які» види покриття. За наявності фундаменту заборонено його виступ над поверхнею землі. Висоту лави для відпочинку дорослої людини від рівня покриття до площини сидіння треба приймати в межах від 0,42 м до 0,48 м. Поверхні лави для відпочинку виконують з дерева, з різними видами водостійкого оброблення (переважно - просоченням).

На території запроектовано наступні МАФ утилітарного призначення: лави, пуфи, ліхтарі, урни.

Лави обрано в сучасному мінімалістичному стилі на основі органічного дизайну плавних заокруглених контурів. Передбачено лави для короткочасного та довготривалого відпочинку (рис. 4.4). Рекомендовано лави короткочасного відпочинку з деревних матеріалів, без спинки та довготривалого відпочинку металевий каркас із застосуванням деревних матеріалів та спинки. Поєднання натуральної деревини та металу відповідає загальній концепції дизайну території запроектованого терапевтичного саду.

Встановлення лав передбачено по всій території, при цьому, в зоні фізкультурно-оздоровчій та зоні сенсорного відпочинку запроектовано лави без опори для спини. У всіх інших зонах рекомендовані лави для тихого та довготривалого відпочинку.

Рис. 4.4. Прототипи запроєктованих лав [33]: а – довготривалого відпочинку; б – короткочасного відпочинку

Основними елементами освітлення є ліхтарі заввишки 2,2 м, розташовані по всій території (рис 4.5, а). У вхідній зоні по вулиці Лейзмана наявні вуличні ліхтарі. Для зони сенсорного відпочинку запроєктовано садові ліхтарі 0,8 м заввишки, що освітлюють стежки між грядками (рис. 4.5, б). Освітлення території ароматерапевтичної зони відбувається завдяки вищим ліхтарям (2,2 м), що розташовані в чотирьох сторонах території, паралельно один одному та меншими ліхтарям (0,8 м), які знаходяться між рядовими посадками трав та навкруги клумби зі злаковими рослинами. В культурно-просвітницькій зоні, крім основних ліхтарів, запроєктовано вмонтовані ліхтарі в корпус читальні (рис.4.5, в), а також по всій території розміщені садові ліхтарі 0,8 м заввишки.

Рис. 4.5. Типи аналогових ліхтарів та світильників [39]: а - вуличний ліхтар; б - садовий ліхтар; в - вмонтований ліхтар

Обладнання у фізкультурно-оздоровчій зоні відноситься до спеціалізованого. Рекомендовано встановлення базових тренажерів для підтримання роботи спини, ніг, хребта, шийного відділу тощо (рис. 4.6).

Рис. 4.6. Аналогове фізкультурне спорядження [40]

Всього на території запроектовано 37 лав довготривалого відпочинку, 18 лав короточасного відпочинку, 42 урни, 227 ліхтарів, 8 гойдалок, 1 криниця, 32 штучні грядки для рослин.

4.4. Формування композиції насаджень на досліджуваній ділянці

Створення довговічних, здорових і високодекоративних зелених насаджень вимагає клопіткої роботи, яка включає в себе підготовку посадкового матеріалу, посадку і догляд за молодими рослинами. Проте й тоді, коли дерева і кущі стануть “дорослими”, вони не можуть обійтися без належного догляду, який полягає в спущуванні ґрунту, поливі, удобренні, формуванні крони і навіть лікуванні [41].

Добір асортименту рослин для формування насаджень у терапевтичному саду здійснюється з урахуванням його концепції, особливостей місцевості та природно-кліматичних умов. Важливими чинниками вибору рослин є характер навколишнього середовища та художньо-композиційна організація простору.

Основною функцією рослинних елементів є терапевтична та реабілітаційна здатність вплинути на стан людини. Для цього використовують різні види запашних трав, злаків, плодово-квітучих дерев, кущів, які мають різне забарвлення.

При головному вході в терапевтичний сад розміщено квітучі солітерні посадки з бузку звичайного (*Syringa vulgaris* L) та сливи китайської (*Prunus japonica* Thunb). У зоні сенсорного відпочинку будуть використовуватись види овочевих, бобових та трав'янистих культур. Декоративним елементом у цій зоні є квітучі кашпо з алісума морського (*Lobularia maritime*, (L.) Desv.) та петунії (*Petunia nyctaginiflora*, Juss). Композиції також доповнять кущі гортензії волотистої сорту 'Bobo' (*Hydrangea paniculata*, Siebold, 'Bobo'), загальний вигляд яких наведено на рисунку 4.7.

Рис. 4.7. Приклад декоративно-квітучих композицій в зоні сенсорного відпочинку [41]

Для прогулянкової зони рекомендовано алейні посадки з вишні дрібнопильчастої(сакури) (*Prunus serrulata*, Lindl.), вона чудово доповнить тихий відпочинок та створить затишок своїм квітуванням (рис. 4.8).

У фізкультурно-оздоровчій зоні використання зелених насаджень є мінімальне, так як ця зона влаштована більше для фізичного руху. Запроектовані злакові насадження з міскантусу китайського сорту 'Ваніла Скай' (*Miscanthus sinensis*, Andersson, 'Vanilla Sky') та пенісетуму пурпурового (*Pennisetum purpureum*, (L.) R.Br.). Дані рослини створюють легку й спокійну атмосферу, невибагливі в догляді та мають високі декоративні якості (рис. 4.9).

Рис. 4.8. Декоративність сакури у весняний період [41]

Рис. 4.9. Контрастне поєднання злакової рослинності для фізкультурно-оздоровчої зони [41]

З існуючих зелених насаджень в культурно-просвітницькій зоні є солітерні посадки із твердолистяних видів дерев: дуба звичайного (*Quercus robur* L) та гіркокаштану звичайного (*Aesculus hippocastanum* L.). Декоративні та захисні якості цих деревних рослин будуть доповнювати читальну зону та створювати затінок для відвідувачів.

Найяскравіша та захоплююча територія це зона ароматерапії. Використання різного виду ароматичних трав, злакових рослин у вигляді рядових посадок створюватимуть ефект безкрайнього поля, розміщення простору, де люди зможуть насолоджуватись запахами та декоративним виглядом рослин (рис. 4.10).

Рис. 4.10. Трави з ароматичними властивостями [41]

З метою підвищення декоративності, екологічної цінності та терапевтичного ефекту території проектом передбачено доповнення деревними видами. Основними представниками деревних насаджень є клен польовий (*Acer campestre* L.) та береза повисла (*Betula pendula* Roth), які мають високу стійкість до міських умов та підвищують екологічні функції території.

Для урізноманітнення ландшафтних композицій також запроєктовано висадки липи серцелистої (*Tilia cordata* Mill), горобини звичайної (*Sorbus aucuparia* L.) та калини звичайної сорту 'Roseum' (*Viburnum opulus*., L. 'Roseum'). Вони завершать композиційний задум своїм декоративним квітуванням та забарвленням.

Узагальнююча за кількісними параметрами асортиментна відомість запроєктованих рослин представлена у таблиці В.1 додатку В. Запропонований асортимент зелених насаджень забезпечує формування комфортного мікроклімату, створення затінених місць для відпочинку, покращення якості повітря та підвищення естетичної привабливості об'єкта. Поєднання різних за висотою, формою крони та декоративними властивостями видів сприяє створенню гармонійного середовища, яке позитивно впливає на психоемоційний стан відвідувачів терапевтичного саду.

ВИСНОВКИ

У даній бакалаврській кваліфікаційній роботі на основі проведеного дослідження та передпроектного аналізу розроблено проектні пропозиції щодо ландшафтно-планувальної організації терапевтичного саду в м. Виноградів, Закарпатської області. Основні положення даного дослідження включають:

1. Проаналізовано ефективність терапевтичного саду як інструменту екологічно орієнтованої терапії та розглянуто приклади реабілітаційних просторів, призначених для людей із посттравматичним стресовим розладом, інвалідністю та різними порушеннями здоров'я. На основі вивчення вітчизняного й зарубіжного досвіду створення терапевтичних садів систематизовано їх класифікацію. Визначено важливу роль терапевтичних садів в умовах воєнного стану, оскільки безпосередня взаємодія з природним середовищем сприяє відновленню психологічного та фізичного стану користувачів і підвищує ефективність реабілітаційних заходів.

2. Досліджувана ділянка, відведена для організації терапевтичного саду, має господарську функцію. На основі натурного обстеження встановлено існуючий баланс території загальною площею 5,1 га. Будівлі та споруди займають 4,2% ділянки, дороги та стежки – 18,5%, зелені насадження – 55,8%. За результатом дослідження на сьогоднішній день ділянка знаходиться в незадовільному стані.

3. У результаті виконаних передпроектних робіт було розроблено функціональне зонування території, планувальну організацію та об'ємно-просторове рішення. Для функціонування та корисності території було розроблено шість функціональних зон: вхідна, сенсорного відпочинку, культурно-просвітницька, фізкультурно-оздоровча та ароматерапевтична, кожна з яких здатна забезпечувати терапевтичну, реабілітаційну та соціальну дію. Планування дорожньо-стежкової мережі покращене на основі існуючих доріг та доріжок для повного доступу та можливості зручного пересування людей різних груп на території терапевтичного саду. Об'ємно-просторове

рішення організації території побудоване на поєднанні відкритих і напіввідкритих просторів, видових точок, акцентних елементів та гармонійного поєднання природних і архітектурних компонентів.

4. Проектним рішенням щодо благоустрою території за результатом передпроектного аналізу передбачено певні зміни в балансі території: будівлі та споруди - 4,2 %, дороги та доріжки - 18,5 %, площі та майданчики - 17,3 %, декоративні насадження – 60 %. Серед основних архітектурних споруд та МАФ запроектовано вхідна підковоподібна арка та пункт медичної допомоги у вхідній зоні, читальний простір в культурно-просвітницькій зоні, господарські грядки в зоні сенсорного відпочинку та розміщення спортивного обладнання для фізкультурно-оздоровчої зони. Всього на території запроектовано 37 лав довготривалого відпочинку, 18 лав короткочасного відпочинку, 42 урни, 227 ліхтарів, 8 гойдалок, 1 криниця, 32 штучні грядки для рослин. Для оформлення території передбачено 713 рослинних екземплярів, з них 194 дерева (*Tilia cordata* Mill., *Betula pendula* Roth., *Prunus serrulata* Lindl.), 47 кущів (*Syringa vulgaris* L., *Hydrangea paniculata*, Siebold) та 472 трав'янисті рослини (*Lavandula angustifolia* Mill., *Mentha arvensis* L., *Pennisetum purpureum* (L.) R.Br.).

Запропоновані проектні рішення забезпечать комплексне вдосконалення території та її адаптацію до потреб різних груп населення. Створення реабілітаційного саду сприятиме підвищенню доступності, оздоровчої та рекреаційної цінності простору, а також покращенню його естетичних якостей. Це створить передумови для розвитку реабілітаційної інфраструктури громади та підвищення рівня комфорту й добробуту мешканців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ascencio J. M. Giving language to horticultural therapy: Framing horticultural therapy through the lens of empirically supported therapies. Colorado: Colorado State University, 2020. 132 p.
2. Van den Berg A. E. et al. Green space as a buffer between stressful life events and health. *Social Science & Medicine*. 2010. Vol. 70, № 8. P. 1203–1210.
3. Korpela K. M., Stengård E., Jussila P. Nature walks as a part of therapeutic intervention for depression. *Ecopsychology*. 2016. Vol. 8, № 1. P. 8–15.
4. Google Maps: веб-сайт. URL: <https://www.google.com/maps> (дата звернення: 21.05.2026).
5. Топ-10 природних цінностей Виноградівщини. RegNews: веб-сайт. URL: <https://regnews.com.ua/photo/top-10-prirodnix-cinnostej-vinogradivshhini-turistichno%D1%97/> (дата звернення: 21.05.2026).
6. Виноградів. Вікіпедія: вільна енциклопедія: веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Виноградів> (дата звернення: 20.05.2026).
7. У бірюзовій сукні та молочному жакеті: принцеса Анна відкрила сад у лікарні в Шеффілді. TSN Lady: веб-сайт. URL: <https://tsn.ua/lady/news/obschestvo/u-biriuzoviy-sukni-ta-molochnomu-zaketi-pryntsesa-anna-vidkryla-sad-u-likarni-v-shefildi-2877524.html> (дата звернення: 21.05.2026).
8. Холмківська територіальна громада: офіційний веб-сайт. URL: <https://holmkivska-gromada.gov.ua/news/1672817425/> (дата звернення: 20.05.2026).
9. Публічна кадастрова карта України: веб-сайт. URL: <https://kadastrova-karta.com/dilyanka/2121210100:07:012:0019> (дата звернення: 20.05.2026).
10. Google Maps: веб-сайт. URL: <https://www.google.com/maps/place> (дата звернення: 20.05.2026).

11. Товариство з додатковою відповідальністю «Виноградівський завод пластмасових сантехнічних виробів»: веб-сайт. URL: <https://www.vzpsv.com.ua/article/view/id/1.html> (дата звернення: 20.05.2026).
12. Сила саду. Плато: веб-сайт. URL: <https://plato.lviv.ua/wp-content/uploads/2023/07/syla-sadu.pdf> (дата звернення: 25.05.2026).
13. Контакт з природою та його вплив на здоров'я. Novu Medical: веб-сайт. URL: <https://novumedical.org/uk/kontakt-z-prirodoyu/> (дата звернення: 30.05.2026).
14. У парку «Наталка» з'явилися кнопки екстреного виклику поліції. Моя Оболонь: веб-сайт. URL: <https://my-obolon.kiev.ua/novosti/v-parke-natalka-poyavilis-knopki-ekstrennogo-vyizova-policzii.html> (дата звернення: 30.05.2026).
15. Agrarian Innovations: електронне наукове видання. веб-сайт. URL: <https://agrarian-innovations.izpr.ks.ua/index.php/agrarian/article/view/709> (дата звернення: 03.06.2026).
16. Лотоцька В. М. Терапевтичні ландшафти у дизайні міського середовища: вітчизняний та зарубіжний досвід. Український мистецтвознавчий дискурс. 2024. № 5. С. 94 – 100.
17. Покрокові доріжки в ландшафтному дизайні. GardenPark: веб-сайт. URL: <https://gardenpark.com.ua/uk/pokrokovy-dorizhky-v-landshaftnomu-dyzajni/> (дата звернення: 01.06.2026).
18. Рекомендації з монтажу тротуарної плитки. DekorBeton: веб-сайт. URL: <https://dekorbeton.com.ua/article/rekomendatsiyi-z-montazhu-trotuarnoyi-plytky> (дата звернення: 01.06.2026).
19. Гумове безшовне покриття. ProSport: веб-сайт. URL: <https://pro-sport.com.ua/uk/gumove-bezshovne-pokryttya/> (дата звернення: 01.06.2026).
20. Які є схеми укладання бруківки. ВСН: веб-сайт. URL: <https://vsn.ua/news/yaki-je-shemi-ukladannya-brukivki-poradi-fahivtsiv-10733> (дата звернення: 01.06.2026).

21. Малі архітектурні форми. ДБН: веб-сайт. URL: https://dbn.co.ua/publ/mali_arkhitekturni_formi/1-1-0-353 (дата звернення: 30.05.2026).

22. Малі архітектурні форми. Kambio: веб-сайт. URL: <https://www.kambio.ua/2024/04/11/mali-arkhitekturni-formy/> (дата звернення: 30.05.2026).

23. Садотерапія проти травми. Yakaboo Blog: веб-сайт. URL: <https://blog.yakaboo.ua/sadoterapiia-proty-travmy/> (дата звернення: 01.05.2026).

24. Open House Vilnius: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.openhousevilnius.lt> (дата звернення: 05.06.2026).

25. Gary Comer Youth Center Roof Garden Featured in the ASLA Climate Change Exhibition. Hoerr Schaudt: веб-сайт. URL: <https://hoerrschaudt.com/about/news/gary-comer-youth-center-roof-garden-featured-in-the-asla-climate-change-exhibition/> (дата звернення: 01.05.2026).

26. Садити, щоб жити: як садотерапія допомагає триматися в часи війни. Укрінформ: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4001606-saditi-sob-ziti-ak-sadoterapia-dopomagaє-trimatisa-v-casi-vijni.htm> (дата звернення: 01.05.2026).

27. U.S. Department of Veterans Affairs: веб-сайт. URL: <https://www.va.gov> (дата звернення: 12.05.2026).

28. Урбанізм в Україні: веб-сайт. URL: <https://urbanism.in.ua/> (дата звернення: 12.05.2026).

29. GreenWay: веб-сайт. URL: <https://greenway.in.ua/> (дата звернення: 29.05.2026).

30. Асортимент дерев, кущів та ліан для ландшафтного будівництва України / С. І. Кузнецов та ін. Київ : ЦП «КОМПРИНТ», 2020. 321 с.

31. Рекомендації з реконструкції і відновлення декоративних насаджень / А. І. Кушнір, О. А. Суханова, І. О. Сидоренко, О. В. Піхало, О. М. Багацька. Київ : Видавничий центр НАУ, 2006. 63 с.

32. Кушнір А. І., Суханова О. А. Методичні рекомендації до виконання курсового проєкту з дисципліни «Садово-паркове будівництво». Київ : НУБіП України, 2019. 58 с.

33. Основи ландшафтної архітектури та дизайну : підручник / Н. Я. Крижановська, М. А. Вотінов, О. В. Смірнова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 348 с.

34. Світ ламп: веб-сайт. URL: <https://www.svit-lamp.ua/> (дата звернення: 01.06.2026).

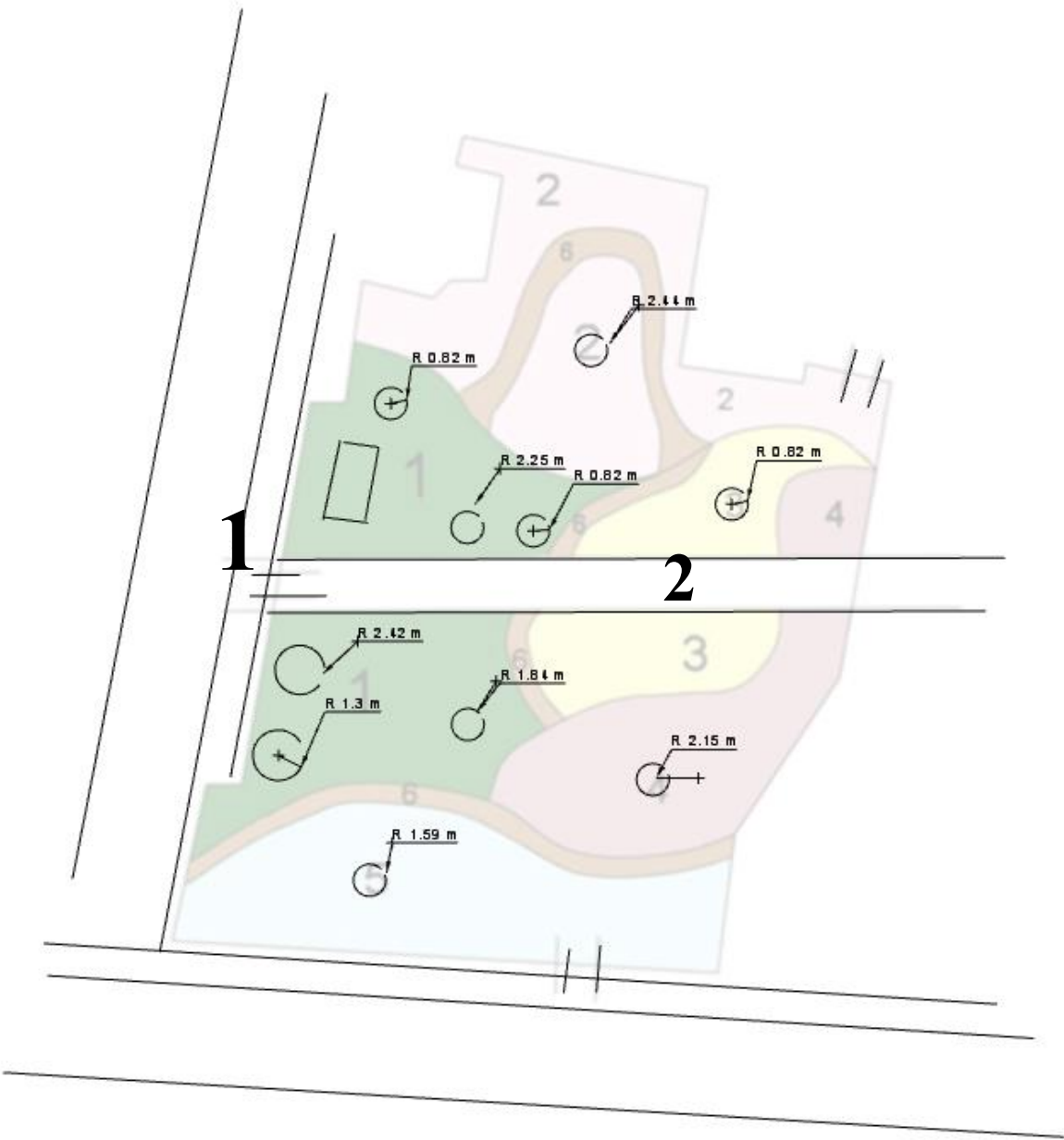
35. Sportano: веб-сайт. URL: <https://sportano.ua/> (дата звернення: 01.06.2026).

36. Добродар: веб-сайт. URL: <https://dobrodar.ua/> (дата звернення: 01.06.2026).

37. Pinterest: веб-сайт. URL: <https://pinterest.com/pin/63261569745326389/> (дата звернення: 01.06.2026).

ДОДАТКИ

ОПОРНИЙ ПЛАН
ТЕРАПЕВТИЧНОГО САДУ М.ВИНОГРАДІВ
М 1:500

Експлікація

1	Вхідна зона
2	Головна дорога

Існуючий баланс території

№ ПП	Назва території	Площа	
		м²	%
1	Будівлі та споруди	2142,0	4,2
1	Дороги та доріжки	8990,0	18,5
3	Площі та майданчики	10965,0	21,5
4	Декоративні насадження	28903,0	55,8
	- дерева	8645,0	16,8
	- кущі	5865,0	11,5
	- поросль	14393,0	25,3
Загальна площа		51000,0	100

Асортиментна відомість рослин

№ п/п	Назва рослини		Кількість, шт.
	українська	латинська	
1.	Дуб звичайний	<i>Quercus robur</i> L.	24
2	Гіркокаштан звичайний	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	19
3	Робінія псевдоакація	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	26
Всього:			31

Розбив	Лендел А.І	ОПОРНИЙ ПЛАН	А3
Перевірів	Міндер В.В		

ГЕНЕРАЛЬНИЙ ПЛАН
ТЕРАПЕВТИЧНОГО САДУ М.ВИНОГРАДІВ
М 1:500

Експлікація

1	Вхідна зона
2	Зона сенсорного відпочинку
3	Фізкультурно-оздоровча зона
4	Культурно-просвітницька зона
5	Зона ароматерапії
6	Прогулянкова зона

Запроектований баланс території

№ ПП	Назва елементу благоустрою	Площа	
		м²	%
1	Будівлі та споруди	2847,36	5,58
2	Дороги та доріжки	10200,0	20,0
3	Площі та майданчики	3268,45	6,41
4	Декоративні насадження	34685,01	67,62
	- дерева	10386,24	20,37
	- кущі	7154,68	14,03
	- клумби	2388,83	3,45
	- трав'яні рослини	5876,42	11,52
	- газон	8878,84	18,25
	Загальна площа	51000,0	100

Асортиментна віломість рослин

№ п/п	Назва рослини		Кількість, шт.
	українська	латинська	
1.	Дуб звичайний	<i>Quercus robur</i> L.	24
2.	Клен польовий	<i>Acer campestre</i> L.	32
3.	Бузок звичайний	<i>Syringa vulgaris</i> L.	8
4.	Слива японська	<i>Prunus salicina</i> Lindl.	15
5.	Вишня японська	<i>Prunus serrulata</i> Lindl.	45
6.	Гортензія волотиста	<i>Hydrangea paniculata</i> , Siebold	6
7.	Чебрець лимонний	<i>Thymus × citriodorus</i> (Pers.) Schreb.	146
8.	Лаванда	<i>Lavandula angustifolia</i> Mill.	112
9.	Мята польова	<i>Mentha arvensis</i> L.	131
10.	Береза повисла	<i>Betula pendula</i> Roth.	42
11.	Міскантус китайський «ваніла скай»	<i>Miscanthus sinensis</i> Andersson, 'Vanilla Sky'	15
12.	Алісіум морський	<i>Lobularia maritima</i> (L.) Desv.	28
13.	Петунія мультіфлора	<i>(Petunia nyctaginiflora, Juss)</i>	25
14.	Липа серцелиста	<i>Tilia cordata</i> Mill	34
16.	Пенісетум пурпуровий	<i>Pennisetum purpureum</i> (L.) R.Br.	15
Всього: дерев кущів квітів			678
			192
			14
			472

Розбив	Лендел А.І		А3
Перевірив	Міндер В.В		
		ГЕНЕРАЛЬНИЙ ПЛАН	

Асортиментна відомість запроектованих рослин

№ п/п	Назва рослини		Кількість, шт.
	українська	латинська	
1.	Дуб звичайний	<i>Quercus robur</i> L.	24
2.	Гіркокаштан звичайний	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	19
3.	Клен польовий	<i>Acer campestre</i> L.	32
4.	Бузок звичайний	<i>Syringa vulgaris</i> L.	8
5.	Слива китайська	<i>Prunus japonica</i> Thunb.	15
6.	Вишня дрібнопильчаста	<i>Prunus serrulata</i> Lindl.	45
7.	Береза повисла	<i>Betula pendula</i> Roth.	25
8.	Горобина звичайна	<i>Sorbus aucuparia</i> L.	15
9.	Липа серцелиста	<i>Tilia cordata</i> Mill.	34
10.	Калина звичайна «розеум»	<i>Viburnum opulus</i> . , L. 'Roseum'.	18
11.	Гортензія волотиста «бобо»	<i>Hydrangea paniculata</i> , Siebold. 'Bobo'	6
12.	Чебрець лимонний	<i>Thymus × citriodorus</i> (Pers.) Schreb.	146
13.	Лаванда вузьколиста	<i>Lavandula angustifolia</i> Mill.	112
14.	М'ята польова	<i>Mentha arvensis</i> L.	131
15.	Міскантус китайський «ваніла скай»	<i>Miscanthus sinensis</i> Andersson, 'Vanilla Sky'	15
16.	Алісіум морський	<i>Lobularia maritima</i> (L.) Desv.	28
17.	Петунія мультіфлора	<i>Petunia nyctaginiflora</i> , Juss	25
18.	Пенісетум пурпуровий	<i>Pennisetum purpureum</i> L. R.Br.	15
Всього:			713
			194
			47
			472